

Hungarológiai Értesítő

**A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1985. VII. évfolyam 3—4. szám**

Felelős szerkesztő: Jankovics József

Hungarológiai Értesítő
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1985. VII. évfolyam 3—4. szám

Szerkesztőbizottság

Ilia Mihály
Kósa László
Szépe György

Felelős szerkesztő: Jankovics József

A szerkesztésben részt vesznek:

Csapody Miklós
Molnár Ildikó
Nyerges Judit

Szerkesztőség: Budapest, Országház u. 30. I. em. 41. 1014

Telefon: 759-011, 126-os mellék

Postacím: Budapest, Pf. 34. 1250

Az ismertetésre szánt kiadványokat szerkesztőségünk címén
Jankovics József nevére kérjük megküldeni.

Tartalom

Könyvismertetések	7
Magyar irodalomtörténet, 1983	209
Magyar zenetörténet, 1983	217
Magyar néprajz, 1983	217
A hungarológia hírei	
A Társaság szervezeti élete	
II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus	277
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság közgyűlése	298
Tudományos ülések, konferenciák	
Tóth Árpád születésének centenáriumán rendezett tudományos ülészak	306
„Török világ Magyarországon”. Tudományos ülészak a hódoltság művelődéstörténetéről	309
„Venezia, Italia e Ungheria tra decadentismo e avanguardia”. VI. olasz–magyar kapcsolattörténeti konferencia	310
Néprajzi szeminárium az Alsó-Garam mente kutatásáról	311
Magyar–szlovák néprajzi konferencia	312
Tudományos tanácskozás Pável Ágoston életművéről és a szlovén–magyar irodalmi kapcsolatokról	314
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségének és tagjainak névsora és címe	317
Névmutató	373

Utazások a Török Birodalomban.

Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Binder Pál. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983. 281 l. (Téka)

A sorozaton belül nem előzmények nélküli Binder Pál utazási irodalmi antológiája; folytatása 1976-ban megjelent *Utazások a régi Európában* című kötetének. Folytatása a válogatás és a jegyzetelés módjában, s abban a tekintetben is, hogy hozzátvetőleg azonos időszakból mutat be szemelvényes szövegeket: útleírásokat, portai követjelentéseket az 1591 és 1705 közötti időből.

A kötet anyagának összeállításakor Binder ügyelt arra, hogy a nagyobb részt politikatörténeti adalékokat tartalmazó szövegekből azokat a részeket emelje könyvébe, amelyek a követjelentés, napló, vagy útleírás írójának személyes élményeit, az idegen népek szokásainak leírását (s ezen belül a politikai ügyeket intézők jellemét, eljárásait), érdekességeket mutatnak be.

Az időrendben közölt 16 szöveg egy része követjelentés, politikai eseményekről való híradás: Óvári Miklós 1594-ben Kovácsóczy Farkasnak, Tholdalagi Mihály 1614-ben és 1619–20-ban Bethlen Gábornak, Donáth János 1629-ben ugyancsak Bethlennek, Jáncai István 1632-ben I. Rákóczi Györgynek, Jósika Farkas 1650-ben II. Rákóczi Györgynek a Portán történt eseményekről, Bernádfi János és Rácz György 1598-ban krími, tatárországi követségükről számolnak be. Ezek a jelentések nem csupán a hadi eseményeket írják le, nagy figyelmet szentelnek az őket körülvevők hangulatának, ki kívül van jóban, kihez milyen formában lehet közeledni, ki mennyiért vesztegethető meg stb., de Tholdalagi például leírja a szultánok genealógiáját is, s jelentése elején beszámol a Konstantinápolyba vezető út állomásairól.

A követeknek feladata volt a fejedelmi udvar számára való bevásárlás is: Binder első szemelvényként Sennyei Pongrácz és Rácz Péter 1591–92-ből való vásárlási jegyzékét közli. Nagy Szabó Ferenc, a marosvásárhelyi krónikaíró 1614-ben járt a Portán; a tőle közölt szövegrészben a török vallási toleranciáját bizonygatja, felsorolva a Konstantinápolyban található templomokat, s elmondva az általa hallott híreket a Szentföldről; a török ott is tiszteletben tartja a szent helyeket. Váradi Körös István az 1633-as konstantinápolyi tűzvészt írja le érzékletesen.

Külön kell említenünk Baló Mátyás naplóját. Balónak 1686-ban el kellett kísérnie Szulejmán nagyverzért az ostromlott Buda felmentésére indított hadjáratában. Az akkori délvidék és a Duna-mente falvai állapotának leírása mellett olyan adatokhoz is jutunk feljegyzéseiből, mint például az, hogy a Baranya megyei Karancson akkor református pap volt, a Patakon tanult Konczai Péter személyében.

A rövid, a naponkénti tartózkodási hely megnevezésénél alig többet tartalmazó naplók (Sebesi Ferenc 1631-ben tett szarajevói és 1652-es konstantinápolyi útjának leírása, és Apáczai Tamás 1671-es konstantinápolyi követsége) mellett ki kell emelni az irodalmi értékeket: a Kemény János önéletírásából választott részletet (1628-as konstantinápolyi út) és Rozsnyai Dávid „az utolsó török deák” balkáni és krétai útleírását, mely tengeri élmények leírását is tartalmazza.

Az utolsó állandó erdélyi követ a Portán Sándor Pál volt. 1687–88-as konstantinápolyi utazásának leírása azért is érdekes, mert mielőtt eljutott a Portára, hosszan barangolt a török csapatokkal a délvidéken. Nem veszélytelen kalandjainak leírása

éppúgy érdekelheti az olvasót, mint Konstantinápoly bemutatása, valamennyi kapu megnevezésével.

A leghosszabb szöveg a kötetben Komáromi János „Törökországi diárium és experientia 1697–1705” című írása. Méltán, hiszen a Nándorfehérvárról induló Komáromi az útjába eső várakról, bástyákról és egyéb helyekről mindig úgy emlékezik meg, hogy elmondja a helyhez kötődő történeti eseményeket is. Több tengeri útjának leírása irodalmi értékű. Teleki Mihály, majd Thököly Imre titkára volt, s naplójában beszámol arról is, hogy költöztek a volt fejedelemmel és Zrínyi Ilonával Nikodémiába, ahol neki jutott osztályrészül a bujdosó fejedelemnek és feleségének eltemetése is.

Binder Pál az antológiához illő, mértéktartó, példamutatóan szűkszavú bevezetést írt, jegyzetei szakszerűek, s kötete használatát jól segíti a szó- és kifejezésjegyzék és a mutatók.

Monok István

Vajda Gábor: Források és partok.

Tanulmányok, kritikák. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1984. 244 l.

Vajda Gábor, a jugoszláviai magyar irodalomtörténész és kritikus az Új Symposium első nemzedékéhez tartozik, mégha pár évvel fiatalabb is annak vezéregyéniségeinél, Tolnai Ottónál, Domonkos Istvánnál, Gion Nándornál, Bosnyák Istvánnál. Tanulmányait, kritikáit nagy fokú igényesség, a világirodalmi párhuzamokat is fölillantó elemzőkészség, gyakran a vitát sem megkerülő szenvedélyes állásfoglalás jellemzi. Teoretikus hajlama mindennél szembetűnőbb, szívesen állít egymás mellé – keresve bennük a közös vonásokat – egymástól különböző életműveket, sorsokat (*Sinkó és Nietzsche; A Filip Latinovics hazatérésének világirodalmi összefüggéseiről* – Miroslav Krleža regénye). A tanulmánykötet szinte minden írása a jugoszláviai magyar irodalommal foglalkozik, kivételt képez Lukács György 1902–1917 közti levelezését elemző *A szerencsétlen tudat vergődése és fogódzói* s az egy-két szerbhorvát nyelvű tanulmánykötetet bíráló szemle.

A *Források és partok* három fejezete – *Etikus szépművesek, Tudósok és esszéírók, Vajdasági szépirok* – némiképp a kritikus érdeklődését is jelzi. Vajda csak a *Tudósok és esszéírók* és a *Vajdasági szépirok* című fejezetben ragaszkodik a műfajonkénti csoportosításhoz, a könyvét nyitó nagy „fejezetben” az esszéisztikus prózát író Sinkó Ervin éppúgy társa a már-már méltatlanul elfeledett Gál Lászlónak (*Feloldásformák Gál László költészetében*), mint a két világháború között már jelentős szerepet játszó Herceg Jánosnak (*Ellentmondásaink forrásvidékén; A szeretet keresése*). S ide, eme jól megváltatott etikus szépművesek közé van beiktatva a szabadkai Hídat elemző cikk (*A háború előtti Híd irodalomszemlélete*) és egy antológiabírálat (*Etikai értéksúcsaink a költészetben* – El nem taposható csillagok) is. Az elemző itt szándékosan hagyta figyelmen kívül a műfajhatárokat, s a hagyományt afelől közelítette meg, hogy minden-nél jobban lássék az alapozók (egyén vagy orgánus) erkölcsi irányultsága. Más kérdés, hogy ebbe a hagyományörző vonulatba szépen beleillett volna Dettre János (*Az elérhetetlen partok*), Lőrincz Péter (*Egy aktivista rendszere* – L. P. avantgardista korszaka